

Kovács Péter Zoltán

A HÉTVÉGI BULIK ÉS
A GÖRÖG MÍTOSZOKNÉNYEI PÁL: *AZ IRODALOM VISSZAVÁG – LÉDA TOJÁSAITÓL AZ ARANYSZAMÁRIG (1)*. TILOS AZ Á KÖNYVEK, DEBRECEN, 2015.

A helyzet az, hogy sokan írtak már Néneyei Pál *Az irodalom visszavág – Léda tojásaitól az Aranyszamárig (1)* című kötetéről, itt a *Látóban* is¹, és másutt is.² Van, aki a popkulturális utalásokat emeli ki, van, aki a humort, minden van ebben könyvben, kicsit saláta az egész. De jót tesz neki a salátaság.

Régóta nem olvastam ilyen hévvel könyvet. A borítóra rá van írva: 14 éven felülieknek. Végül is beleférek. Kicsit zavart, hogy van már mögöttem egy bölcsészkar tanári képzéssel együtt, de ez van, elfogadtam, hogy diák-ként már nem fogom tudni olvasni a kötetet. Így hát leendő magyartanár-ként olvastam, és élveztem.

Tény, hogy Néneyei nem klasszikus (bár gyakorló) magyartanár, nyilatkozta is egyszer, hogy a módszer nem kenyere, spontán tanít, beszélget, szóval reformpedagógus.³ Ez a könyvére is igaz: nem hasonlít semmire. Ez, a mai könyvfelhozatalt tekintve, mindenképpen nagy érdem. Ha meg akarjuk próbálni összefoglalni, hogy miről szól ez a kötet, akkor elmondhatjuk, hogy a hagyományostól szinte mindenben eltérő irodalomtörténet.

Egyrészt nem tudományos, még csak nem is tudományösszegző. Talán a tudománynépszerűsítő kategória állna hozzá a legközelebb, de leginkább a kedvcsináló jelző illik rá. Kedvet csinál... egyrészt az olvasáshoz, de nem elsősorban ahhoz. Főként a kérdéshez és a gondolkodáshoz. Bevallott célja a kötetnek, hogy elválassa az irodalom fogalmát a tananyagétól.⁴ Ehhez két Karinthy ihlette figurát alkot meg: a jó és a rossz tanulót. (Az illusztrátor, Baranyai András rajzai alapján, a címre hajazva a rossz tanuló Darth Vader-, míg jó társa Luke Skywalker-szerű alak.) Mindkettejüket szembe-síti azzal, hogy amiért rajonganak, vagy amit utálnak, az nem az irodalom, hanem a tananyag. Sőt, a jó tanulót azzal botránkoztatja meg, hogy valójá-

ban őt nem is érdekli az irodalom: hiszen valami rendes szakmát akar tanulni, mérnök vagy közgazdász, de leginkább informatikus szeretne lenni, tehát nem célja komolyan foglalkozni az irodalommal – pedig az irodalommal való komoly foglalkozás az egyén polgári foglalkozásától függetlenül élet-halál kérdése.

Zseniális húzása a kötetnek, hogy épp e két figura által reflektál az irodalmi mű megalkotott voltára, tudniillik arra, hogy azt mindig egy író írja: „Akkor, mire a végére érek ennek a vaskos trutyinak” – szól egy adott ponton alkotójához a rossz tanuló – „gondolom, pont azt fogom mondani meg gondolni, amit az író úr akar. Ha már úgyis maga ír engem. – Na, az nem olyan biztos! Én sem vagyok ám mindenható. Eddig is mondtál olyanokat, amiket nem akartam, hogy mondjál. Fejemre nőnek néha az ostoba szereplőim. – Ennyi reményem maradt” – hangzik a szereplőnek és alkotójának a párbeszéde.⁵ Sok ehhez hasonló van még a kötetben, főleg egy-egy fejezet elején, végén. Nem lehet innen nem kihallani Ecót, a teremtett világok elméletét... vagy valami hasonlót. Külön érdeme a könyvnek, hogy néha a szakmában jártasabb olvasót is továbbgondolásra készíteti, legalábbis én sokszor gondolkodtam el olvasás közben irodalomelméleti, esztétikai kérdéseken. A diák olvasó nem fog ilyet tenni(?), ő inkább a folyamatosan fel-felvetett kérdések válaszai után fog nyomozni. Krimi is ez a könyv, mely néha filozófiai futamokat is megenged. Hiába, megint Eco. Lényegében rengeteg kérdést vet fel a könyv, melyeket aztán rendre nyitva is hagy. Ez nem azt jelenti, hogy ne adna rájuk választ. Csak nem végleges választ. Érettségi felkészítőnek pocsék lenne.

Másrészt – egyedi irodalomtörténet lévén – nem szerzők és műveik meghatározta pontokat egymás után kötögetve halad az időben, hanem témák, motívumok, világmagyarázatok, egyszóval problémák mentén. Így sikerül egy valóban életszerű irodalomképet nyújtania az olvasók számára. Igyekszik az irodalmat leemelni a kötelező olvasmányok, a tananyag, a tantárgy piederesztályjáról úgy, hogy helyet enged nemcsak a nagy lélegzetvétélű kérdéseknek (mi a szerelem?, milyen választások elé állít az élet? stb.), de az egészen egyszerű, hétköznapi témáknak is, mint például a tekintély, az alkoholfogyasztás (a bacchanáliák és a hétvégi, lerészegedős bulik párhuzamai és különbségei), a vallásgyakorlás (melynek hanyatlása egy világrend hanyatlásához vezethet) vagy épp a vágy és a szexualitás (a népdalokon túl például a szatírképű, hajnalban lányokat hajkurászó Orion s a reggeli merevedés – mert erről is szól az irodalom). Bár a nagyobb léptéket tekintve az irodalom történetének felvázolása időrendben halad (a mondáktól és Homérosz-

tól egészen a római regényig), mégis elsősorban témák érdeklik, és nem áttal meg-megállni az „elbeszélésben” azért, hogy egy-egy mellékszálát kibontson. Például az irodalom céljának bogarászása közben teszünk egy rövid, *Titokfejtés* című kitérőt, melyben igyekszünk megfejtetni egy átlagosnak hangzó, mégis „titokban” pajzán tartalmú népdalt. (Közben az is kiderül, hogy a népdaloknak egy jelentős része *arról* szól. Ki beszél erről az iskolában? Aki igen, most legyen nagyon büszke magára!) Lényegében a könyv végig ilyen titokfejtés: arról olvasunk, hogy melyek azok a nagyon is emberi és elemi témák, melyek adott korban, adott művek, műfajok, formák kapcsán érdekelték az embereket.

A könyv műfaja segít ebben: laza elbeszélés, kissé mesélés, kissé tanóra. Számomra leginkább ahhoz hasonlított a szöveg megszólalójának hangja, mint azé a megszállott szakértőé, aki laikusnak beszél a szakterületéről, ugyanis meg van róla győződve, hogy az azzal való foglalkozás minden más emberi tevékenység alapja:⁶ „az irodalom élet és halál kérdése, az irodalom az hivatás, értitek, az nem járja, hogy mellékesen, mintha desszert lenne...”⁷

Bár klisé, de ami a könyv hibájának tűnne, valójában az előnyére válik. Bár kritikusai megemlítik, hogy mindenből csak ízelítőt kapunk, ez az, ami továbbolvasásra késztet. Én legalábbis sokszor nyúltam a telefonom után, hogy helyre tegyem egy-egy mitológiai alak családfáját a fejemben (külön élvezet, ha egyszerre több is van neki). Ha a fiatalabb olvasót e könyv ráveszi arra, hogy klasszikus auktorokat olvasson, akkor a tapasztaltabb olvasót azzal szembesíti, hogy bizony töredékes ismeretekkel rendelkezik a klasszikus irodalom terén (is). Boldogok... egyrészt a sajtókészítők (hiszen a könyvben van *Brian élete*-utalás is, aki kíváncsi, hogy hol, üsse fel a tárgymutatót, az is jár a kötethez!), másrészt az átfogó klasszikus műveltséggel rendelkezők, akik nemcsak egyes énekeit olvasták végig a nagy eposzoknak, vagy nemcsak pár versét ismerik mondjuk Catullusnak. Én nem tartozom ez utóbbiak közé, szóval el is kezdtem klasszikusokat olvasni. Beleestem a csapdába. Mentésemre mondván, nagyon jól megszerkesztett csapda ez: soha nem művekkel vagy alkotókkal találkozunk előbb, hanem mindig a változó és izgalmas történeti kontextussal (ebben hajaz kicsit a szintén „felhasználóbarát”, Szerb Antal-féle irodalomtörténetre) vagy egy-egy személyes, a diákokat első kézből érdeklő kérdéssel (ebben én valamennyire az élménypedagógiát és egyéb modern módszereket vélek felfedezni, de az áthallások semmiképp sem tolatkodók). Ebből a szempontból egy kivetnivalóm⁸ volna a művel szemben: bár továbbgondolkodásra és -olvasásra késztet, nem ad ehhez fogódzókat. Nincs szakirodalom vagy ajánlott irodalom, nincsenek utalások olvasóköny-

vekre, kötetekre sem, amelyeket a diáknak érdemes lenne kézbe vennie a könyv olvasása közben vagy után. Nincsenek lábjegyzetek sem, a legtöbb dolgot bemondásra kell elhinnünk Nényeinek, s ez engem nem kicsit zavart. Kijelentései olykor sarkosak és provokatívak, mely kétségkívül előnye egy ilyen típusú könyvnek, viszont nem ad lehetőséget az ismeretek külső forrásból történő ellenőrzésére.

És itt jön be a tanár szerepe. Ezt a könyvet a legjobb lenne tanár segítségével olvasni. Amennyiben a magyartanár „kiadná” e kötetet a diákjainak, magától értetődő módon vehetné fel a facilitátor szerepét. Nem kellene semmiféle előzetes érdeklődést felkeltenie: a tudásvágyat a könyv kiválóan felkelti, sőt, bizonyos szintű előzetes tudáshoz is juttatja a tanulót. A tanár szerepe már csak az volna, hogy megfelelő és pontos ismeretek birtokába juttatja a tanulót azokról a témákról, melyekre az rákérdez. Esetleg rendszerez, ábrázol, egyszóval segíti a tudás kialakítását a diákok fejében. És nem utolsó sorban kitér a különböző irodalomértelmezések mibenlétére is: ugyanis bármilyen tudás megszerzéséhez és hasznossá tételéhez kell valamilyen rendszer, séma, amelybe az újabb és újabb elemek beleágyazódnak. E sémák kialakításában lehetne szerepe a tanárnak.

Ha az osztályomban kialakíthatnák egy szabadpolcos „osztálykönyvtárat”, Nényei kötetait mindenképp feltenném rá, több példányban is – természetesen szakirodalommal és bizonyos primer művekkel együtt –, hadd vigyék haza a tanulók, és olvassák magukban. Azt hiszem, ez a tanári munkát jelentősen megkönnyítené – mégis csak jobb olyan emberekkel dolgozni, akiket ugyanaz érdekel, mint minket.

JEGYZETEK

¹ Kovács Anikó: Irodalomról emberközelben. *Látó*, 2016. június.

² Két jó recenzió: <https://www.helikon.ro/hogyan-vag-vissza-az-irodalom/> és <https://litera.hu/magazin/osszeallitas/nenyei.html>

³ Megszüntetné a diákok hülyének nézését – Nényei Pál. *Felforgatók*, 4. évad, 9. epizód, 2021. március 17. (<https://felforgatok.simplecast.com/episodes/megszuntetne-a-diakok-hulyenek-nezeset-nenyei-pal>)

⁴ Olyannyira, hogy például költői képekről vagy eposzi kellékekről nagyjából a könyv felénél hallunk először, igaz, akkor nagyszerűen megindokolva jelenlétüket mint szakmai minimumot.